

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Гафіатуліної Анни Вікторівни
«Психологічні особливості формування національної
самосвідомості студентської молоді України»,
представлену на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук
за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Невпинні глобалізаційні, інтеграційні, суспільно-політичні й соціально-економічні трансформації, що притаманні сучасному етапові становлення української держави, актуалізують проблему розвитку національної самосвідомості її громадян. У Державній Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді задекларовано важливість формування в них високого рівня національної самосвідомості. В контексті нагальних державних проєкцій, вирішення окресленого завдання є значущим для вітчизняної психологічної науки й педагогічної практики загалом і для досліджень із вікової та педагогічної психології зокрема, адже юнацький (студентський) вік є сенситивним для цього процесу. Зазначене підтверджує актуальність теми «Психологічні особливості формування національної самосвідомості студентської молоді України», що обрана А. В. Гафіатуліною для дисертаційного дослідження.

Визначення мети, предмета та об'єкта дослідження засвідчують належний науковий рівень автора дисертації. Завдання дослідження спрямовані на досягнення його мети. Реалізації поставлених завдань сприяли доцільно вибрані та застосовані методи дослідження. Загалом дисертація вирізняється достатньою продуманістю і логічністю.

Перше завдання дослідження, що полягало у проведенні теоретичного аналізу сучасних підходів учених із різних галузей знань до вивчення змісту та формування національної самосвідомості у студентської молоді, реалізовано у першому розділі дисертації. В цьому розділі автором, завдяки проведеному досить глибокому теоретичному аналізу згаданих підходів, обґрунтовано теоретико-методологічні основи дослідження національної самосвідомості особистості. Зокрема презентовано положення про сутність національної самосвідомості як однієї з форм суспільної свідомості, що має соціально-політичне походження – з одного боку, та етнічно-культурне підґрунтя – з іншого. А також положення про структуру національної самосвідомості, компоненти якої мають зовнішню (образ нації) та внутрішню (образ себе як представника нації) репрезентації. Зазначені положення відбивають наукову новизну дослідження. На основі положень і висновків про сутність, структуру і функції національної самосвідомості особистості, автором уперше сконструйовано її модель.

Вирішення другого і третього завдань дослідження, результати яких розкриті у другому розділі дисертації, виявилось в емпіричному вивченні та встановленні психологічних особливостей розвитку когнітивного, емоційно-ціннісного і регулятивного компонентів національної самосвідомості студентської молоді з різних регіонів України. Зокрема на увагу заслуговують уперше емпірично встановлені автором дисертації такі особливості, як: варіативність субетнічної належності, що властива студентам західного регіону; високі показники власної значущості як представника своєї нації у студентів північного регіону; домінування регіональної належності в студентів східного регіону і високий рівень національного самозвинувачення у студентів південного регіону України.

Здійснюючи досить глибокий якісний і кількісний аналіз одержаних у цьому розділі результатів, автором наочно презентовано одержані кількісні

показники за допомогою таблиць і рисунків, як в основному змісті дисертації, так і в додатках. Натомість їх достовірність підтверджено методами математичної статистики, що підтверджує її досить високий науковий рівень.

Теоретичні та емпіричні висновки, що одержані автором у результаті вирішення перших трьох завдань дослідження, сприяли розв'язанню його четвертого завдання. Воно полягало в обґрунтуванні, розробці та апробації програми формування національної самосвідомості в студентській молоді України. Ефективність розробленої програми засвідчено позитивною динамікою показників компонентів національної самосвідомості, що зафіксована у студентів експериментальної групи після формувального експерименту. Авторська програма вирізняється своєю практичною значущістю, адже вона може застосовуватися у вітчизняних вищих навчальних закладах із метою гармонізації процесу формування національної самосвідомості в студентській молоді.

Окреслене засвідчує вирішення усіх завдань дослідження, його наукову новизну, теоретичну і практичну значущість.

Висновки є логічними і ґрунтовними, їх зміст повною мірою й чітко розкриває матеріали та здобутки дисертації. Зміст автореферату відповідає положенням дисертації, що знайшли достатнє втілення у публікаціях автора. Основні положення і результати дисертаційного дослідження апробовані на достатній кількості міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Отже, відзначене дозволяє стверджувати, що дисертація А. В. Гафіатуліної за темою: «Психологічні особливості формування національної самосвідомості студентської молоді України» є самостійним і завершеним науковим дослідженням та дає підстави для його загальної позитивної оцінки.

Проте, в контексті наукової дискусії висловлюємо такі побажання і зауваження:

1. Загалом позитивно оцінюючи емпірично встановлені автором регіональні особливості розвитку компонентів національної самосвідомості студентської молоді, думаємо, що зокрема цікаво було б розглянути психологічні особливості досліджуваного процесу в студентів, які приїхали навчатися у вищому навчальному закладі з інших міст і сіл.

2. Позитивної оцінки заслуговує розроблена та успішно апробована автором програма формування національної самосвідомості в студентській молоді України. Думаємо, що робота значно виграла, якщо б у ній більш чіткіше презентувалися рекомендації з формування національної самосвідомості у студентів вищих навчальних закладів.

3. Спеціального коментаря потребує участь в апробації програми формування національної самосвідомості в студентській молоді саме студентів четвертого року навчання за спеціальністю «Практична психологія».

4. У роботі подекуди є стилістичні та технічні огріхи.

Однак висловлені побажання й зауваження мають дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертації та можуть розглядатися як побажання щодо подальшого наукового пошуку.

Проведене дисертаційне дослідження засвідчує належну наукову компетентність А. В. Гафіатуліної, а також дає підстави оцінювати роботу як оригінальний і самостійно виконаний доробок.

За характером фактичного матеріалу, ступенем його якісного і кількісного аналізу, рівнями новизни і значущості результатів дослідження, обґрунтованості висновків дисертація Гафіатуліної Анни Вікторівни «Психологічні особливості формування національної самосвідомості студентської молоді України» відповідає пп. 9, 10, 12-14 «Порядку

присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24. 07. 2013 р., а її автор, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук,

доцент, професор кафедри

теоретичної та консультативної психології

Національного педагогічного

університету імені М. П. Драгоманова

[Handwritten signature]
Підпис Л. М. Співак
ЗАВІРЯЮ: зав. канцелярією
НПУ ім. М.П. Драгоманова
Підпис *[Handwritten signature]*
«18» *[Handwritten]* 2018 р